

Fonaments socials i culturals del primer catalanisme

D'un temps ençà, sembla que la historiografia catalana ha donat un nou impuls als estudis sobre els orígens i l'evolució del catalanisme. El llibre que presentem a continuació és un més d'aquesta fornada de treballs que tenen com a eix central del discurs l'estudi d'això que en diem catalanisme. Els autors d'aquest treball són Josep Termes i Agustí Colomines, historiadors ben coneguts en cercles historiogràfics i destacats especialistes en la història d'aquest moviment de reivindicació nacional.

Patriotes i resistents és un complet assaig d'interpretació històrica del primer catalanisme polític i ens ofereix algunes de les claus per interpretar-ne el naixement i l'evolució. El llibre vol demostrar que inicialment aquest naixement s'expressà en corrents culturals diversos i en doctrines polítiques socialment plurals.

L'obra es divideix en cinc parts, precedides d'un proemi en el qual els autors ens donen algunes pistes sobre com caldria enfocar l'estudi del primer catalanisme. Segueix, a continuació, un capítol introductor («La interpretació bibliohistòrica del catalanisme») en el qual se'ns presenta exhaustivament la nòmina dels treballs que s'han ocupat, des d'òptiques diverses, de l'estudi del catalanisme. D'altra banda, Termes i Colomines aprofiten la introducció per presentar els principals debats historiogràfics generats al voltant del tema. Recordem que va ser precisament Josep Termes qui, ja fa alguns anys, va encetar un d'aquests debats amb els seus plantejaments sobre l'origen popular i d'esquerres del catalanisme. Termes i Colomines aprofiten el llibre per tornar a fer palès el seu punt de vista sobre aquesta qüestió, tot remarcant la importància de les classes populars en la configuració del moviment catalanista, que va ser anterior al gir catalanesc que van fer les classes dominants del país. En definitiva, el llibre és una fita més en aquest procés que vol sotstreure l'anàlisi del catalanisme d'un reduccionisme estèril, que l'identifica amb els interessos de la burgesia. Això no vol dir, però, que els autors passin per alt l'anàlisi de totes les aportacions —esquerranes o conservadores— que van enriquir el catalanisme.

El capítol que segueix a la introducció, el segon («Els precedents»), arrenca amb la desfeta de 1714 i les seves conseqüències posteriors, i continua amb una anàlisi de les transformacions econòmiques i revolucionàries del segle XVIII. També tenen cabuda en aquestes pàgines temes com la Renaixença literària i

Termes, Josep; Colomines, Agustí
Patriotes i resistents.
Història del primer catalanisme
Ed. Base, Barcelona, 2003
384 pàgs.

cultural, i una anàlisi —des del punt de vista demogràfic, urbanístic i polític— de la ciutat de Barcelona. Tanquen aquest capítol unes pàgines dedicades a l'estudi dels carlins i dels federals (els dos grans moviments antiestatals de l'època) i unes referències a l'entitat cívica i cultural La Jove Catalunya.

Entrem així en el capítol III («La configuració d'una alternativa política»), que cronològicament arrenca pels volts de l'any 1880 i en el qual s'anàlitzan ja les primeres protestes i l'acció política del catalanisme. És arribat el moment de parlar del Centre Català (1882), del *Memorial de Greuges* (1885) —fita simbòlica de la fundació del catalanisme polític—, de la Unió Catalanista (1891) o de les Bases de Manresa (1892), unes bases que els autors entenen com a final d'etapa i que, per tant, van culminar una manera de fer el catalanisme que mirava cap enrere, cap a la plenitud nacional perduda el 1714. Així mateix, en aquest capítol els autors presenten una anàlisi del catalanisme catòlic durant la Restauració, així com també del catalanisme esquerrà, tot remarcant l'estreta relació del

federalisme amb el catalanisme. El capítol es completa amb l'estudi del procés que portarà a la formació de la Lliga Regionalista (1901) i del paper que hi jugarà aquest partit, en esdevenir la punta de llança de les reivindicacions autonomistes catalanes.

Termes i Colomines dediquen el capítol IV («La primera institucionalització») a parlar de Solidaritat Catalana (1906) i de la bifurcació del catalanisme entre, diguem-ho així per simplificar, esquerres i dretes i entre els partidaris de prendre part en les conteses electorals i aquells que defensen l'apoliticisme. Un dels eixos centrals d'aquest capítol és l'estudi de l'acció parlamentària i de la creació de la Mancomunitat (1914), moment a partir del qual s'assolí la institucionalització de les aspiracions catalanistes.

L'últim capítol («La pervivència de la catalanitat fins a la crisi de 1917») gira al voltant de tres temes: moviments socials i catalanitat del poble (apartat en què s'explica la relació entre obrerisme i catalanisme); socialització cultural del catalanisme (excursionisme, folklorisme, ball i cant, premsa en català); i, finalment, modernisme i noucetisme.

Un dels arguments centrals de l'obra és que el primer catalanisme va propiciar la vertebració d'una societat civil que, alhora, fou la base en la qual es va recolzar i va créixer. Aquesta vertebració es va sustentar en diversos fonaments: l'ús popular de la llengua, la pervivència de la catalanitat entre el poble i les tendències democràtiques, federalistes o foralistas, unides a l'acció del nacionalisme cultural i historicista dels intel·lectuals que participaren en la Renaixença. Des d'aquest punt de vista, doncs, la història del catalanisme és la història de la seva implantació en diversos camps de la societat i no només en el de la política.

D'altra banda, aquest estudi defuig la tendència que ha dominat fins ara de fer una història tancada sobre les doctrines, ja que només té en compte elements parcials de la història del moviment i de l'evolució politico-social de la Catalunya contemporània. En definitiva, ens trobem davant d'un treball adreçat a un ampli ventall de lectors, no només historiadors, en el qual l'interessat trobarà un seguit d'informacions bàsiques, ben ordenades i exposades, que l'ajudaran a entendre una mica millor la història d'aquest complex i ric moviment que anomenem catalanisme.

